

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2002 m. balandžio 13 d.

Nr. 72 (15)

Saturday supplement April 13, 2002

No. 72 (15)

Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikai — 30 metų

Ona Voverienė

Graziai paminėjo Kauno ir Vilniaus tikinčiųjų bendruomenė *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos* 30-ties metų jubiliejų.

1972 m. kovo mėn. Lietuvoje pasirodė pirmasis pagrindinis žurnalo *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika* (LKB *kronika*) numeris. Iki pat Lietuvos Atgimimo slapta leista, dauginta ir platinta *Kronika* tapo vienu patikimiausių sovietinio periodo istorijos liudininkų, sauganti tautos kovos dėl tikėjimo, teisingumo, doros ir tautiškumo atmintį ir Bažnyčios bei tikinčiųjų teisių, jų pažeidimo, jų persekiojimo ir kalinimo Sibiro gulaguose faktus.

Istorikas A. Liekis savo knygos *Nenugaletoji Lietuva* pratarė: „Tauta yra verta tiek, kiek ji gerbia ir atmena savo kovotojus ir kankinius (Liekis A. *Nenugaletoji Lietuva*, T.I. — V., 1993. — P.3).

Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika mums svarbi ne tik kaip istorijos šaltinis, bet ir tuo, kad iš jos yra ko pasimokyti... kad sovietinė praeitis nesugrįžtų ir tos kartos kovotojų ir kankinių patyrimas nepasikartotų... mūsų permainingame gyvenime.

Pamiršta istorija kartojasi, tik dar baisesnėmis formomis.

Nuslopintas ginkluotą tautos pasipriešinimą Lietuvoje, okupacinis režimas savo pagrindinį dėmesį sukoncentravo kovai su Bažnyčia. Ateizmas buvo paskelbtas oficialiai dvasine okupantų politika. Komunistinei neapykantos ir melo ideologijai nėra nieko baisiau už krikščionišką tikėjimą, skelbiantį meilę Dievui, artimui ir teisingumą. Komunistai niekada ir nežinojo kito sprendimo — tik surasti ir sunaikinti priešą!

Jau 1941 m. buvo suimti ir žiauriai kankinami Kauno Šv. Trejybės bažnyčios kunigas Pranas Petrakis, jo brolis Eržvilko klebonas Antanas Petrakis, vikaras progimnazijos kapelionas kun. Severinas Buteikis.

Broliai Petraičiai buvo nuteisti sušaudyti Červenėje (jie

tik per stebuklą liko gyvi), S. Buteikis Kauno kalėjime buvo kankinamas įkaitintu lygintuvu, veržiamas geležiniais lankais, žiauriai kankinamas adatomis. Komunistų neapykanta tuo ir buvo baisi, kad ji žmones pavertė žvėrimis, sadistais. Iš kalėjimo S. Buteikis buvo išvaduotas Birželio sukilėlių, tačiau kankinimų palaužta sveikata — po pusmečio mirė.

Per pirmąjį rusų okupaciją buvo suimti ir žiauriai kankinti 25 kunigai. Sovietų armijai traukiantis iš Lietuvos, buvo nukankinta 16 kunigų.

1944 m. sovietų kariuomenei vėl okupuojant Lietuvą, kone trečdalis Lietuvos kunigų pasitraukė į Vakarus, nemažai likusių Lietuvoje, „vykdymai savo, kaip kunigų ir humanistų, pareigas, padėdavo rezistentams, rūpindavosi pagrindine spauda, partizanų šelpimu“ (Liekis A. Ten pat, p. 24). Tuo apkaltinti buvo Telšių vyskupas Vincentas Borisevičius — buvo sušaudytas 1947 m. lapkričio 20 d., Vilniaus arkivyskupas Mečislovas Reinys, nukankintas Vladimiro kalėjime, arkivyskupas Teofilis Matulionis ir vyskupas Pranciškus Ramanauskas daug metų kalinti sovietiniuose gulaguose. Sovietinės okupacijos metais buvo represuota per 300 kunigų ir vyskupų — beveik kas antras likęs po karo Lietuvoje.

Chruščiovo reformų metais Bažnyčią pradėta pulti „civilizuotomis priemonėmis“ — šantažavimu, diskreditavimu, panaudojant prieš ją žiniasklaidą, stiprinant antireliginę kovą. Iš Vilniaus ir iš Panevėžio vyskupijų buvo ištremti ir atokesnes vietas vyskupai Vincas Sladkevičius, uždaryta Klaipėdos bažnyčia, jos kunigai nuteisti už „nusikaltimus“ sovietų valdžiai — ligonių lankymą, vaikų mokymą. Nuteista 4 metams kalėjimo vienuolė Irena Milpovaitė už vaikų ruošimą pirmajai komunijai.

Iki pat 1964 m. daugelis kunigų ir eilinių tikinčiųjų nuolankiai sutikdavo okupacinio režimo savivalę, o nuo tų metų

— kiekviena valdžios neteisėybė tapdavo žinoma. Iš kalėjimų pradėjo grįžti kunigai, atsirado ir jaunų drąsių kunigų, pasirodė ginti tikėjimą ir tėvynę bet kokios aukos, net ir savo gyvybės, kaina. Pradėti rašyti pavieniai ir grupiniai pareiškimai į Lietuvos ir net Sovietų Sąjungos aukščiausius partinius ir valdymo centrus.

1969 m. keletas Vilkaviškio kunigų pasiuntė laišką SSRS Ministrų tarybai dėl sunkios Kauno kunigų seminarijos būklės, kurioje ji atsidūrė dėl vietinės valdžios savivalės. Už tokį „akiplėšikumą“ tų laiškų autoriams kun. Juozui Zdebskiui ir kun. Sigitui Tamkevičiui buvo uždrausta kunigauti, jie beveik metus dirbo darbininkais melioracijoje. Kunigas Lionginas Junevičius, pabandęs užstoti nubaustuosius, buvo paimtas tarnauti į sovietinę kariuomenę.

1972 m. vasario 7 d. buvo išsiųstas memorandumas JT generaliniam sekretoriui ir SSRS CK su 17,000 tikinčiųjų parašų. Jame buvo rašoma apie Bažnyčios ir tikinčiųjų teisių pažeidimus bei persekiojimus Lietuvoje.

1972 m. kovo pirmoje pusėje pasirodė kun. Sigitas Tamkevičiaus sudarytos ir redaguotos *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos* pirmasis numeris. Praviščių lageryje tuo metu kalėjusio kun. Jono Zdebskio atminimui jame buvo parašyta data: kovo 19 d. Neišliko to pirmojo numerio, išleisto Simne, kur kunigavo Sigitas Tamkevičius. Jis buvo išspausdintas rašomąja mašinėle ir saugumo konfiskuotas per kratas.

Jau šiandien žinoma, kad žurnalą leisti buvo sumanyta slaptuose kunigų susirinkimuose. Jo iniciatoriai buvo kunigai jėzuitai Sigitas Tamkevičius ir Jonas Boruta. Žurnalas leidyba buvo derinama su vyskupais Vincentu Sladkevičiumi bei Julijonu Steponavičiumi.

LKB kronika skelbė sovietų valdžios nusikaltimus prieš Bažnyčią ir tikinčiųjų teises, pačių okupantų įtvirtintas jų

konstitucijoje. Buvo rašoma apie kunigų ir vienuolių persekiojimus, jų atleidimus iš darbo, bylų jiems sudarinėjimą, jų kalinimą, buvo reaguojama į kiekvieną stambesnę tikinčiųjų teisių pažeidimą, prievartinės rusifikacijos faktus, žadinamas tautinis sąmoningumas.

Išleisus 7 LKB *kronikos* numerius prasidėjo areštai. 1972 m. birželio 23 d. KGB kratos metu pas Jadvygą Stanelytę rado pirmąjį *Kronikos* numerį. Ji buvo suimta. 1973 m. lapkričio 20 d. atlikta daugybė kratų ne tik Vilniuje ir Kaune, bet ir kituose Lietuvos miestuose. Buvo suimtas talentingas ir beabėmis *Kronikos* daugintojas Petras Plumpa. KGB triumfavo, kad *Kronika* sunaikinta. Bet gruodžio 12 d. pasirodė jos 8-asis numeris (Liekis A. Ten pat, p. 105).

Nepaisant represijų ir nuolatinio pavojaus būti suimtiems, *Kronikos* leidėjai įsigudrino perrašyti jos tekstus į mikrofilmus ir juos pudrinėse arba dantų pastos tubelėse persiųsti į Vakarus. *Kronikos* keliai į Vakarus ėjo per Maskvos disidentus Sergejų Kovaliovą ir Andrejų Sacharovą, vėliau per atvykstančius į Lietuvą ar Rusiją svečius iš Vakarų.

Amerikos lietuvių bendruomenė vertė *Kroniką* į anglų ir kitas kalbas ir išsiuntinėjo laisvojo pasaulio vyriausybės, parlamentams ir tarptautinėms organizacijoms. Siekiant išsaugoti LKB *kroniką* istorijai buvo išleistas kelios jos apžvalgos: „The Violations of Human Rights in Soviet Occupied Lithuania“ (1974 m. apžvalga), išleista JAV 1975; analogiška 1976 m. apžvalga, išleista 1977 ir 1983-1986 m. apžvalga, išleista 1988.

Taip pasaulis sužinojo apie Baltijos šalių prievartinę sovietinę okupaciją 1940 metais, žmogaus teisių pažeidimus dėl valstybinio apsisprendimo, apie Lietuvos studentijos kovą prieš nutautinimą, bažnyčios, tikėjimo ir sąžinės laisvės pažeidimus, atliekamas kratas, suėmimus, teismus, jų nuosprendžius, pateikti 114 kalinių, nuteistų už jų ištikinimus, sąrašai. Dauguma jų buvo nuteisti 25 metams.

Panašius žmogaus teisių pažeidimus pateikė ir kitos dvi LKB *kronikos* apžvalgos.

Per pirmąjį *Kronikos* leidybos dešimtmetį buvo suimta ir nuteista už jos leidybą, dauginimą ir platinimą 14 žmonių. Tai Petras Plumpa-Pliuras, nuteistas 8 m. laisvės atėmimo (griežto režimo); Juozas Gražys — 3 m. bendro režimo; Virgilijus Jaugelis — 2 m. bendro režimo; Jonas Stašaitis — metams bendro režimo; Povilas Petronis — 4 m. griežto režimo; Nijolė Sadūnaitė — 6 m. (3 griežto režimo ir 3 m. tremties); Sergejus Kovaliovas — 10 m. (7 m. griežto režimo ir 3 m. tremties); Vladas Lapievis — 5 m. (3 m. griežto režimo ir 2 m. tremties); Jonas Kastytis Matulionis, išbuvęs KGB izoliatorijoje 9 m. ir 2 m. nuteistas lygtinai; Ona Pranskūnaitė nuteista 2 m. bendro režimo; Ona Vitkauskaitė — 1,5 metų bendro

Lietuvos Katalikų Bažnyčios *Kronikos* leidėjai Nijolė Sadūnaitė, Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius, mons. Alfonsas Svarinskas ir kiti LKBK 30 metų sukakties paminėjimo dalyviai Kaune š.m. kovo 21 d.

režimo; Genė Navickaitė — 2 m. bendro režimo; Povilas Buzas — 1,5 m. bendro režimo; Anastazas Janulis nuteistas 3 m. griežto režimo (Liekis A. Ten pat, T. 2, p. 391-392).

Į nuteistųjų ir įkalintųjų vietą stėjo kiti ir LKB *kronika* gyvavo.

1981 m. lapkričio 25 d. buvo nužudytas vienas aktyviausių LKB *kronikos* korespondentų Adučiškio klebonas, Lietuvos viškosios Helsinkio grupės narys, kun. Bronius Laurinavičius. (Ten pat, p. 384). 1986 m. vasario 5 d. tokio pat likimo sulaukė Rudaminos parapijos klebonas, vienas Tikinčiųjų teisėms ginti katalikų komiteto steigėjų kun. Juozas Zdebskis.

1982 m. sausio 26 d. buvo suimtas, jau trečią kartą, kun. Alfonsas Svarinskas, beabėmis ir ryžtingas LKB *kronikos* platinotojas, Tikinčiųjų teisių gynimo katalikų komiteto narys. Jausdamas, kad ir jam greisiai suėmimas, kun. Sigitas Tamkevičius 1982 m. vasario 6 d. parašė savo dvasinį testamentą: „Vis dažniau girdžiu grasinimus, kad būsiu suimtas. Tikiu, kad saugumo grasinimai gali tapti tikrove. Tačiau melą, smurtą ir moralinį supuvimą, todėl negalėjau likti abejingas. Noras matyti tautiečius laimingus čia ir ten, amžinybėje, vertia mane kovoti prieš visą tą blogį, kuris slėgė mano tėvynę ir Bažnyčią. Tikrai kovai skyrčiau vaisingiausias savo gyvenimo metus... Ramia širdimi einu į kalėjimą, kuris tebūnie mano veiklos vainikas. Nelaivęs metus skiriu kaip atgailą už savo klaidas ir už Bažnyčios bei Tėvynės ateitį. Visa, ką kentėsiu, skiriu už mylimus tautiečius, kad jie išliktų ištikimi Dievui ir Tėvynei, kad nė vienas nenuiegtų Judo kelio... Išauginkite vaikus, nenusilenkiančius prieš melą ir prievartą. Tegul jie sukurys protinę ir sveiką visuomenę už tų, kurioje jiems tenka gyventi.“

Tikiu, kad mūsų darbą ir kovą tęs kiti, tik galbūt dar uoliau ir vaisingiau, negu tai pavyko man ir mano draugams. Jeigu kas nors sakys, kad su galva sienos nepramušite, netikėkite šiuo pesimizmu. Melo ir prievartos sie-na supuvusi, o Kristaus pagalba visa įmanoma nugalėti. Jeigu kada nors mane išgirstumėte priešingai kalbant, netikėkite, ten kalbėčiau ne aš, bet vargšas saugumo sulaužytas žmogus“ (Tamke-

Vytautas Cinauskas

MŪSŲ JAUNYSTĖ

Jaunystė mūsų nuplaukė su sieliais
Ir liko Siaurėje sušalusiu ledu.
Jaunystė mūsų nukankintos lėlės
Po taigą klaidžioja benamės, be vardų.

Jaunystė mūsų po žeme užgriuvo
Juoda anglim urvuos ties Vorkuta.
Jaunystė mūsų bunkeryje žuvo
Su sprogusia prie veido granata.

Jaunystė mūsų gervės apraudojo
Sutrikusia virš stepės grandine.
Kada jinai besparnė ir bekojė
Iškosėjo plaučius Kazachstane.

Jaunystė mūsų rytmetį sukniubo
Ant kryžkelės po pilku smūkeliu,
Ir peršautą jaunystės šviesų rūbą
Dar saugo motinos su krikšto rūbeliu.

Ir vėl atsiliepė pražuvusi jaunystė
Į šauksmą Sausio tryliktos nakties, —
Kartu išverti su Tauta ar kristi
Vardan laisvos tėvynės ateities.

Jaunystė mūsų nuplaukė pavėjui,
Nesilenkė šėtoniškos audros,
Savu krauju palaisčius žemę, sėjo
Ji laisvės grūdą ateities kartoms.

vičius S. Manasis „Credo“ // LKB *kronika*, — 1987. t. 8, p. 58-60 Cit. pagal Liekį A. Ten pat, p. 59-60).

Tai buvo dvasios milžinų ir didvyrių, pasirodusių už ideją aukoti viską, įskaitant ir gyvenimą, vardan jos gyvybės, kelias.

Tais patiais metais LKB *kronikos* dešimtmečiui Vilniaus krašto skulptorius Jankas iš ažuolo išdrožė didžiulį paminklą, vaizdąvisį knygą — *Kroniką*, iš kurios kyla erkščėčiai — tautos kancia, aukščiau širdis — gal Viešpaties, o gal lietuvių, mylinčių Dievą ir Tėvynę, o iš šonų malda sudėtos rankos (Liekis A. Ten pat, p. III).

Kunigas Sigitas Tamkevičius buvo suimtas 1983 m. gegužės 6 d. kun. Alfonso Svarinsko teisme. Pasitvirtino jo nuojautos.

Teisme kun. Sigitas Tamkevičius buvo kaltinamas antisovietine, antisovietine veikla, ligonių lankymu ligoninėse, tikybos pagrindų mokymu, raginimu nepaklusti sovietiniams įstatymams, kalėdinių eglučių organizavimu ir pan. Už šiuos „nusikaltimus“ kun. S. Tamkevičius buvo nuteistas 6 metus griežto režimo lagerio ir 4 metams tremties.

Po S. Tamkevičiaus teismo LKB *kronika* perėmė redaguoti kun. Jonas Boruta. Paskutinis *Kronikos* numeris išėjo 1988 m. lapkritį. Ji savo vaidmenį Tautos ir Lietuvos bažnyčios istorijoje atliko.

KGB tarnyboms taip ir nepavyko išsiaiškinti, kas *Kroniką* redagavo. Po Mordovijos ir Uralo lagerių, tremties Tomsko srityje kun. Sigitas Tamkevičius į Lietuvą grįžo 1988 m. lapkritį.

Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus pasveikino *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos* leidėjus ir platintojus su 30-ties metų jubiliejumi, aukštai įvertino jos istorinį vaidmenį, pažymėjęs, jog šis katalikų kovos už savo teises metraštis, stiprinamas žmonių dvasią bei pasauliui atskleidamas žmogaus tikėjimo teisės pažeidimus, prisidėjo prie totalitarinės sistemos žlugimo“.

Kauno arkivyskupijos muziejuje veikia paroda, kurioje pasakojama apie *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos* leidybą, platinimo būdus, bendradarbius.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika jau tolsta į istoriją, bet istorija — gyvenimo mokytoja, pavyzdys ir pamokymas dabarties, išpėjimas atečiai.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios *kronikos* leidimo 30 metų sukakties šventėje. Algimanto Žižiūno nuotrauka

Skulpt. Petro Vaškio darbų parodoje (iš kairės): Tomas Traunas, Ellen Kassau, Aldona Rastenytė-Page, Valentina Vaškienė, prof. Dick Mayer, Vytautas Volertas, Danutė Surdėnaitė.

Skulptoriaus Petro Vaškio darbų paroda

Šimet balandžio mėnesį sueina vieneri metai, kaip iš šio pasaulio atsiskyrė gerai žinomas, iškilus menininkas-skulptorius ir taurus lietuvis Petras Vaškys. Philadelphiaus Kultūros centras ir Tautodailės institutas suruošė paminėti skulptoriaus Petro Vaškio parodą 2001 metų spalio 28 dieną Lietuvių namuose. Susirinko daug žmonių, nes Petras Vaškys buvo šioje apylinkėje gerai pažįstamas ir gerbiama asmenybė. Jis buvo ilgametis Kultūros centro pirmininkas ir Tautodailės instituto valdybos narys.

Kultūros centrą puošė meniškai išdėstytos įvairaus dydžio molio skulptūros, vazos,

pasiskolintos iš privačių kolekcijų, o didžiosios buvo atvežtos iš paties skulptoriaus studijos. Parodą oficialiai atidarė Tautodailės instituto pirmininkė Aldona Rastenytė-Page, pasveikindama susirinkusius ir pristatydama skulptoriaus Vaškio artimą bičiulį, rašytoją, visuomenininką Vytautą Volertą pasidalinti „įspūdžiais apie keramiką“. V. Volertas pasakojo apie abiejų šeimų draugystę ir asmeniškus prisiminimus, nuspaldindamas ir pabrėždamas taurias Petro Vaškio savybes, jo neuilstamą darbą meninėje bei visuomeninėje veikloje. Jis taip pat išsitarė, jog, jeigu P. Vaškys būtų gyvenęs New Yorke ar Čikagoje, jis būtų

daug daugiau žinomas. Būdamas kuklaus būdo, skulptorius savęs nereklamavo.

Toliau kalbėjo skulptoriaus Vaškio buvęs mokinys, dabar jau profesorius, Dick Moyer, kuris vaizdžiai nupasakojo savo prisiminimus iš studentavimo laikų. Ypač šiltai prisiminė, kaip jo mokytojas ir globėjas vedė jo nepritrysusią, studentišką ranką, kuriant didžiuosius, istorines vaško figūras muziejui. Profesorius teigė, jog skulptoriaus Vaškio pozityvūs, švelnūs ir optimistiški charakterio bruožai atspindėjo visuose jo darbuose.

Petras Vaškys gimė 1921 metais sausio 1 dieną, Mosėdyje, nepriklausomoje Lietuvoje. Meną studijavo Kauno Meno institute, vėliau Florencijos ir Romos Meno akademijose, Italijoje. Dar būdamas studentu, dalyvavo meno parodose Romoje, vėliau, baigęs studijas ir atvykęs į Ameriką, surengė parodas Philadelphiaus, New Yorke, Bostone, Nantuckete, Mass., Newarke, Camdene ir Columbus, Ohio valstijoje. Dar okupuotoje Lietuvoje 1975 metais jo darbai buvo rodomi meno parodose. Paskutinė jo darbų paroda Amerikoje įvyko 1988 m. Philadelphiaus, Kultūros centro patalpose. Įdomu, kad vėliausia skulptoriaus Vaškio paroda buvo suruošta Klaipėdoje 1989 m. Dabar jo kūriniai yra nuolat eksponuojami Vilniaus Meno muziejuje, Vasario galerijoje Bar Harbor, Maine, ir Adomo Galdiko galerijoje, Brooklyn, NY.

Skulptorius P. Vaškys 1963 m. sukūrė 100 žmogaus dydžio figūrų Amerikos Vaško muziejui, pristatydamas „Dramatiškus momentus“ iš Amerikos istorijos. Juos ir šiandieną ga-

Jeronimui Kačinskui — 95

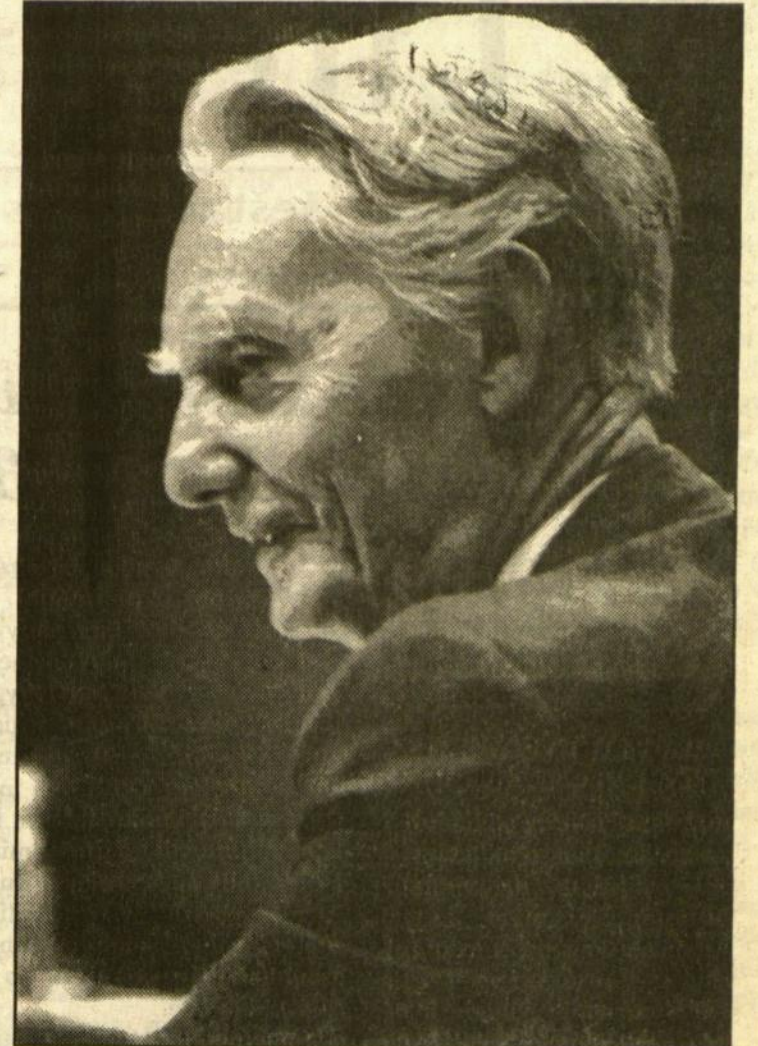
Lietuvių kompozitorių gyvenimo trukmė bei vertė yra nevienoda. Vieni jų mirė labai jauni, nespėję sulaukti deramo pripažinimo (M. K. Čiurlionis, J. Pakalnis) ar tik pradėję savo kūrybos kelią (K. Brunzaitė), ilgą menininko gyvenimą (J. Žilėvičius, J. Juzeliūnas). Tačiau kažin, ar kam pavyko įžengti į dešimtą dešimtį su pakankamai stipria dvasine ir fizine energija. Kompozitoriui ir dirigentui Jeronimui Kačinskui pasisekė — balandžio 17 d. jam sukan-

ka 95. J. Kačinskas — S. Šimkaus muzikos mokyklos auklėtinis ir Prahos konservatorijos absolventas, vienas pirmųjų diplomuotų Lietuvos dirigentų, XX a. lietuviškos moderniosios muzikos pradininkas, į meną žvelgęs kaip į nesikartojančių reiškinių seką. Jis paliko ženklus pėdsakus Klaipėdos miesto kultūros istorijoje, šiame mieste atgaivinęs simfoninį orkestrą ir subūręs operos trupę, darbavosi Kauno radijone, prisidėjo prie Vilniaus filharmonijos ir operos teatro veiklos, pirmasis Lietuvoje pradėjo dėstyti simfoninį dirigavimą. J. Kačinsko dėka Lietuva 1937 m. buvo priimta į Tarptautinę šiuolaikinės muzikos draugiją, užmezgė ryšius su žymiais užsienio kompozitoriais bei atlikėjais.

Pokario metais gyvendamas Vokietijoje, jis reprezentavo Lietuvą simfoninės bei chorinės muzikos koncertais ir savo kūriniais. 1949 m. apsigyvenęs Bostone, kompozito-

rius beveik penkis dešimtmečius dirbo vargonininko darbu šv. Petro bažnyčioje, kaip dirigentas buvo kviečiamas į lietuviškus renginius. Tačiau pakliūti į profesionalią amerikiečių areną nesitiekė. Ir visgi likimas J. Kačinskui buvo maloningas — pažintis su kompozitoriumi Johnu Bovicchi atvedė jį į garsiąją Berkeley kolegiją, kurioje jis gavo dėstyti kompoziciją bei dirigavimą. Bet ne tai buvo svarbiausia. Labiausiai džiuginantis faktas buvo tas, kad J. Kačinskas pakliuvo tarp nuosirdžių ir kūrybingų žmonių, kurie skatino jį kurti ir patys atlikdavo jo naujausias kompozicijas. Ir taip kompozitoriaus kūrinį sąrašas pasipildė nemažu skaičiumi kamerinių bei simfoninių kūrinių. J. Kačinskas taip pat turėjo galimybę diriguoti amerikiečių simfoniniams orkestrams bei chorams ir su jais populiarinti lietuvių kompozitorių muziką.

J. Kačinskas visuomet buvo darbštus ir kūrybingas. Bet pastarieji penkeri jo gyvenimo metai ypač stebina veiklumu. Per tą laikotarpį jis sukūrė Styginių kvartetą Nr. 4, kūrinių chorui, vargonams ir varinių pučiamųjų ansamblui „Credo“, muziką variniams pučiamiesiems „2000 metų Kristaus dangiškoji pasiuntinybė žmonėms“, kantatiną „Lucis Creator optime“ ir Mišias moterų chorui, parašytas vos prieš mėnesį. Akivaizdu, kad visi šie opusai pagrįsti religiniais motyvais. Pats jų au-

Jeronimas Kačinskas.

Vytauto Maželio nuotrauka

torius yra išsireiškęs, kad pasakutiniuosius savo kūrinius vertina ne kaip naujų meninių idėjų paiešką, bet kaip padėką Aukščiausiajam ir bandymą išsiveržti iš banalios kasdienybės.

Kurgi slypi J. Kačinsko ilgaamžiškumo ir tvirtybės šaltinis? Manytai, kad jo gyvenimo sampratoje. Svarbiausia jam yra kūryba ir meilė. Meilė muzikai, artimui ir Dievui, pagarba žmogaus individualybei,

begalinis geranoriškumas, nepažintas pavydo ar pykčio jausmas. Paprastai jubilietais linkima ilgiausių metų. Jų gerbiama Maestro turi sukaupu. Tad norėčiau jam palinkėti, kad tie metai negultų sunkia našta ant jo pečių, kad jie jam atvertų naujus muzikinių minčių horizontus, o mums visiems būtų pavyzdys ilgo ir prasmingo gyvenimo.

Danutė Petruskaitė

Skulptoriaus Petro Vaškio kūriniai parodoje.

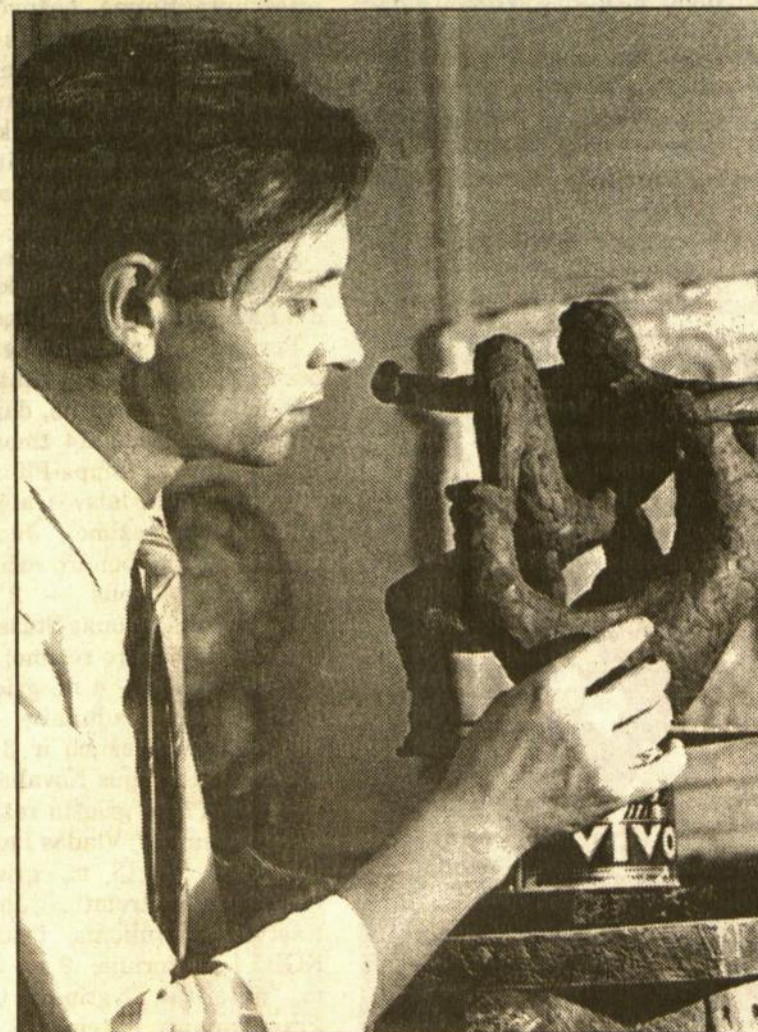
lima matyti Philadelphiaus Vaško muziejuje, Curtis pastate, senamiestyje. Jo skulptūra — generolas Knox su žmona ir dviem kareiviais — stovi istoriniame Amerikos revoliucijos Valley Forge muziejuje. Jo kūryba randama ir Philadelphiaus miesto centre — skulptūra, paaukuotas erelis, puošia Federal Savings and Loan Association pastatą, o dviejų sienų veidrodiniai koliai buvo paruošti Cityscapes II, Inc., bendrovės užsakymu. Miesto paprašytas, P. Vaškys suprojektavo Sidabro medalį, skirtą pažymėti Philadelphiaus University of the Arts atidarymą miesto centre.

Petras Vaškys 30 metų dėstė skulptūrą, keramiką ir

industrinį meno pritaikymą Philadelphiaus Meno mokykloje (tapusioje Philadelphia University of the Arts), kuri 1986 m. suteikė jam profesoriaus emerito titulą. 1985 metais P. Vaškys buvo apdovanotas Keramikos — Skulptūros žymenių lietuvių menininkų parodoje ir suvažiavime New Yorke.

Lietuviškai Philadelphiaus visuomenei P. Vaškys yra palikęs „Kryžių kelių“ skulptūras Šv. Kazimiero bažnyčioje, taip pat Vinco Krėvės mirties kaukę ir jo kapo paminklą. 1984 metais P. Vaškys sukūrė Šv. Kazimiero medalį, 500 metų šventojo sukakties progą.

Nepaisant skulptoriaus didžiai darbingo ir kūrybingo

Skulptorius Petras Vaškys savo studijoje.

gyvenimo, turbūt nei vienas meninis renginys Philadelphiaus neapsiejo be nuosirdžių ir talentingos Petro Vaškio rankos. Matydavome mes jį, išstatant lietuviškas knygas Philadelphiaus centrinėje bibliotekoje „Pirmosios lietuviškos knygos“ parodos metu, matėme jį, iškabinant plakatus Kultūros centre politinių plakatų parodoje. Jo įnašas į Tautodailės instituto ir Philadelphiaus Kultūros centro veiklą yra neišmatuojamas. Jis buvo ilgametis Kultūros centro vadovas ir Tautodailės instituto patarėjas bei globėjas nuo pat jo isikūrimo. Užpėnai dalyvavo Tautodailės instituto suvažiavime Kanadoje ir ten pirmininkavo posėdžiui, išleidžiant Antaną Tamošaitį į Lietuvą. Jis buvo nuostabios širdies žmogus ir lietuviškoji visuomenė giliai pajus šios jautrios meno asmenybės netektį.

Parodoje buvo galima įrašyti į atsiminimų knygą savo įspūdžius. Štai keli, iš daugelio, pasisakymai:

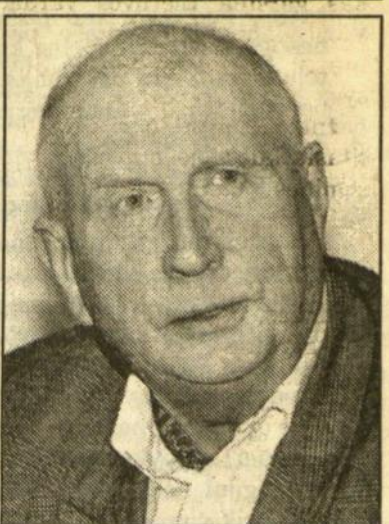
„Petras Vaškys buvo lietuviška natūrali siela. Nuosirdus, atviras, draugiškas žemaitis. Buvo malonu su juo pabūti“. Bronius Krokys

„Talentingo menininko išpuodinga paroda“. Vytautas Volertas

„Džiaugiuosi pamatius Jūsų kūrybą Lietuvių namuose. Jūsų kūriniai man paliko šiltą įspūdį“. Ilona Saulionienė

„Antro tūkstantmečio gyvenimo ir karo audros išblaškė lietuvių tautą. Nemaža dalis jos, tai pats Lietuvos žiedas, atsidūrė už Atlanto. Jų tarpe ir skulptorius Petras Vaškys, kurio meno darbai didžiulį jautrumą lietuviams. Šios dienos jo kūrybos darbų paroda mums gan brangi, primenanti lietuvių darbštumą, atkaklumą ir ištvėrimumą“. M. L. viešnia iš Lietuvos.

Dalia Jakienė

Romualdas Lankauskas.

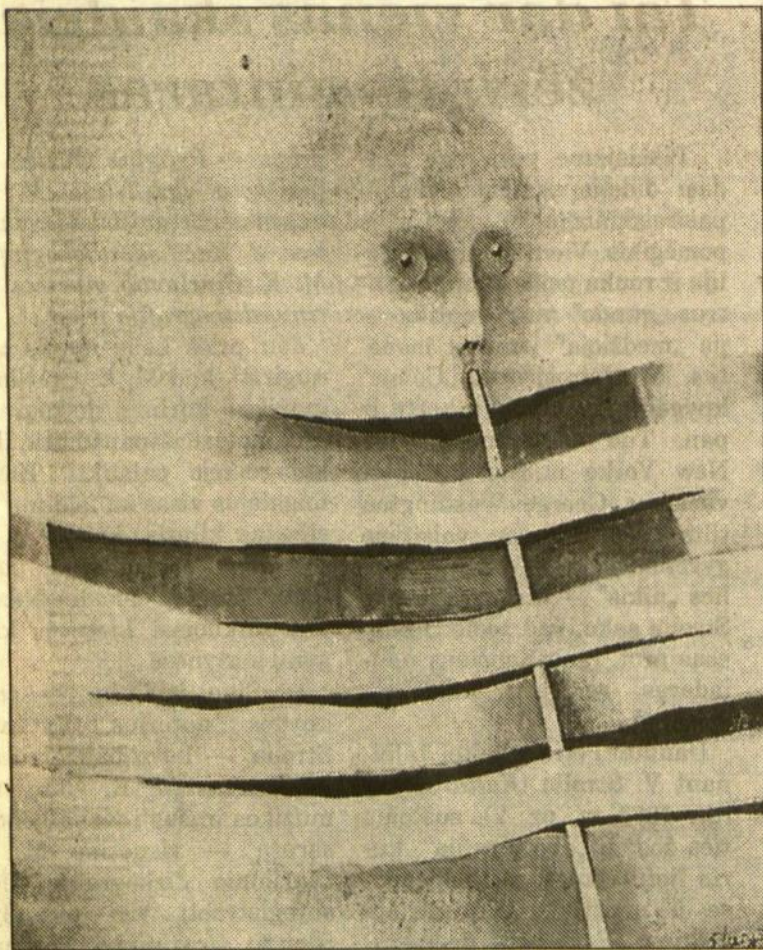
ROMUALDO LANKAUSKO SUKAKTIS

Prozininkas, dramaturgas, vertėjas ir tapytojas Romualdas Lankauskas švencia 70 metų sukaktį. Šia proga Lietuvos teatro sąjungos Aktyri namuose balandžio 9 d. vyko suaktuvinininko kūrybos vakaras. Savo šventę R. Lankauskas pasitiko su dviem naujais romanais — *Išvyka prieš suteimas* ir *Padegėjas*. Knygas išleido Tyto Alba leidykla.

IRENOS GUILFORD SUREDAGUOTA KNYGA

Kanadoje gimusi Irene Guilford, baigusi matematikos ir kompiuterių mokslus, 1989 metais persimetė į literatūrą. Jos pirma knyga *Apšikabinimas* (*The Embrace*), išleista 1999 metais, nupasakojo savo tėvų pabėgimą iš Lietuvos ir vėlesnį susitikimą su giminėmis iš Lietuvos po išsilaisvinimo. Ši knyga buvo išversta į prancūzų kalbą ir pasirodė Montrealyje kovo mėnesį. Taip pat šiais metais ji suredaguavo straipsnių knygą apie Nova Scotia rašytoją Alis-tair MacLeod, profesoriaujantį Windsor universitete Kanadoje. Irena Guilford skaito savo literatūrą angliškai aiškiai ir vaizdžiai.

Saulius Šimoliūnas

Stasys Eidrigėvičius. „Vaiduoklis“.

Stasys Eidrigėvičius. „Šauksmas“.

Šimtaveidė vienatvė

Stasys Eidrigėvičius — vienas pasaulyje žinomiausių dailininkų. Nuo 1980 m. jis gyvena Lenkijoje. Anuomet kaip tik ši aplinkybė atvėrė jam laisvesnės meninės raiškos galimybes ir kelią į platesnius tarptautinius vandenius. Įvairiuose kraštuose bei žemynuose surengta apie šimtą personalinių jo kūrybos parodų, tarptautinėse parodose pelnyta daug svarbių apdovanojimų. Savo kūryba ir aktyvia parodine veikla dailininkas garsina Lietuvos vardą. Visus kūrinius pasirašo paprastu lietuvišku vardu Stasys, kuris ir kitais atvejais dažnai jam atstoja pavarde. Stasio kūryboje nuolat atgyja giminės kaime prabėgusios vaikystės prisiminimai, o visuotinės vertybės yra neatsiejamų nuo tautinės kultūros patirties. 2001 m. jam suteiktas garbingas Lietuvos nacionalinės premijos laureato vardas.

Kuo gi Stasys patraukia žiūrovus, kuo pavergia savo gerbėjus įvairiuose žemės kampeliuose? Pirmiausia turbūt unikaliu meniniu pasaulėvaizdžiu, nepakartojamu savytumu. Kartą pamatęs Stasio

kūrinius, jį jau visada atpažinsi ir niekuomet nesupainiosi su kuo nors kitu.

Iš įvairiašakės, nežabota vaizduote paženklintos, jo kūrybos, tapybos ir grafikos, nesuskačiuojamų piešinių, daugybės ekslibrisų, iliustracijų, plakatu, kaukių žvelgia į mus tas pats ir vis kitoks šimtaveidis žmogėnas. Stebėjimą apvaliomis, nieko nesakantiomis ir kartu hipnotizuojančiomis akimis. Patyręs šį prikausantį žvilgsnį, ilgai negali jo pamiršti. Jis kelia egzistencinius klausimus ir verčia ieškoti atsakymo.

Vienuose darbuose dailininkui rūpi parodyti likiminį vaizduojamo personažo ryšį su aplinka, kitais žmonėmis, daiktais, gyvūnais, augalais. Jis išmoningai piešia netikėtas žmogaus figūras metamorfozės, paradoksaliai susijungusius, susipynusius gyvosios ir negyvosios gamtos pavidalus, alogiškus jų saitus. Kituose darbuose dėmesį sutelkia vien į numanytų žmogystų veidus. Yra sukūręs išstisias pastelius, taip ir vadinamą „veidais“, serijas. Keistai deformuotus, sudurstytus, kuo nors pridengtus veidus

jungia bendra melancholiška būsena, atsiribojimas nuo pasaulio. Tai simboliniai įvaizdžiai, ne išorinių bruožų, o dvasios slėpinių, vidinių išgyvenimų „portretai“. Jiems artimas ir kitas savitas Stasio kūrybos žanras — kaukės. Beje, pirmieji šio žanro kūriniai atsirado Čikagoje, kai dailininkas, Henrietas ir Vytauto Vepšty namuose pamatęs egzotiškų medinių kaukių rinkinį, pats ėmėsi kurti kažką panašaus. Pirmosios Stasio kaukės išpaustytos ir sumontuotos iš kartono. Vėliau jos keitėsi, įgydavo kūną, tapdavo fotomontažinių kūrinių — plakatų, iliustracijų — dalimi. „Mano veidai-kaukės — tai veidai, kuriais galima užsidengti veidą. Ne tam, kad jį paslėptume, o tam, kad atvertume savo sielą“, — sako dailininkas. Šis teiginys gerai apibūdina ir visą Stasio kūrybą, nes visi jos veikėjai kaukėti.

Ryškiausias prasminis jo leitmotyvas — žmogaus vienišumas, dramatiška suvestinė asmenybės būtis, liūdesio, susimąstymo, kartėlio nuotaika. Daugelyje kūrinių pajunti ir epochos katalizmo žymę, amžių sandūros nerimą, mirties dvelksmą. Stasys mato žmogaus lėmties našta, atlaidus jo klaidoms ir silpnybėms, kupinas slaptos

atjaunos, nors vaizduodamas jį nevengia ir skaudaus grotesko, absurdo grimasų. Priešdamas kitus, dailininkas kartu kuria ir dvasinį autportretą.

Jo kūryboje stebėtinai dera stoviškas vienatvės, atsiskyrėliško buvimo išgyvenimas ir teatrališkas noras patraukti, paveikti, nustebinti kiekvieną žiūrovą. Šiuo atžvilgiu jis ypač ryškiai atsiskleidžia akcijose atlikimu, kur tarsi susitapatina su savo kūrinių personažais. Atidarant personalinę parodą svečioje šalyje, net paprastos lietuviškos duonos raiškumą Stasys gali paversti sakraliu meniniu aktu, prabylančiu apie meilę gimtajai žemei ir atvirumą pasauliui.

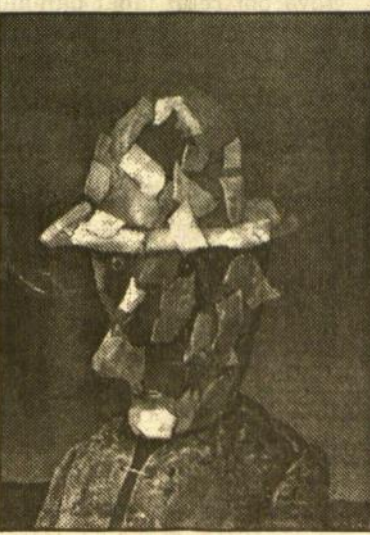
Pasaulio piliėčiu dažnai pavadinamas, dailininkas surengė ne vieną savo kūrybos parodą ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, ne kartą buvo premijuotas čia vykusiose tarptautinėse parodose („Gould Hugen“ prizas, Čikaga, 1987; „Art Directors Club“ sidabro medaliai, New York, 1988; Garbės diplomai, New York, 1993). Personalinė Stasio Eidrigėvičiaus paroda Lietuvių dailės muziejuje Lemonte su teikia tautietiams dar vieną progą pažvelgti į akis jo vienišiesiems herojams, įsiklausyti į jų tylią bylą.

Ingrida Korsakaitė

Stasio poezija

Tanaka Ikko*

Buvo, berodos, 1983-ieji, kai apsilankiau pas Stasį Varšuvoje. Deja, jo paties namuose neradau, ir dabar nebepamenu, kas tada man viską aprodė. Bet ten, toje mažytėje studijoje, mane apstulbino nepabaigtų piešinių gausa; jų buvo pilna visur: lentynose, ant rašomojo stalo, net ant grindų. Iš kiekvieno lakšto, tarytum iš kokios gyvos būtybės, sruveno poezija. Atmenu, kaip likau stovėti be žado — tokia tiršta buvo erdvė. Stasio piešiamos figūros čia pat virto paukščiais ar gelėmis, kurių žiedai, galimas daiktas, tuoj persikūnys į muzikos instrumentą, gal grojantį, o gal nutilusį dėžės pavidalo objekte. Jos, tos figūros, turi neribotą galimybių erdvę, rodo, ištrūkusios nušuluotų per patį dangų. Ir nuostabu, ir baisu stebėti šias metamorfozes. Maišydamos Lietuvos žemę su Varšuvos vėju, jos tyčiojasi iš mūsų — baikščiai, o tuo pačiu

S. Eidrigėvičius. „Kaukė“.

kažkaip grėsliai. Šie reginiai, nepakartojami ir paslaptingi, mane tiesiog apžavėjo.

Iš anglų kalbos vertė Kristina Sakalavičiūtė

* Šiuos išpūdžius japonų grafikos meistras Tanaka Ikko užrašė savo mirties išvakarėse, 2002 metų rugsėjo 30 d.

Pagerbtas dr. Česlovas Masaitis

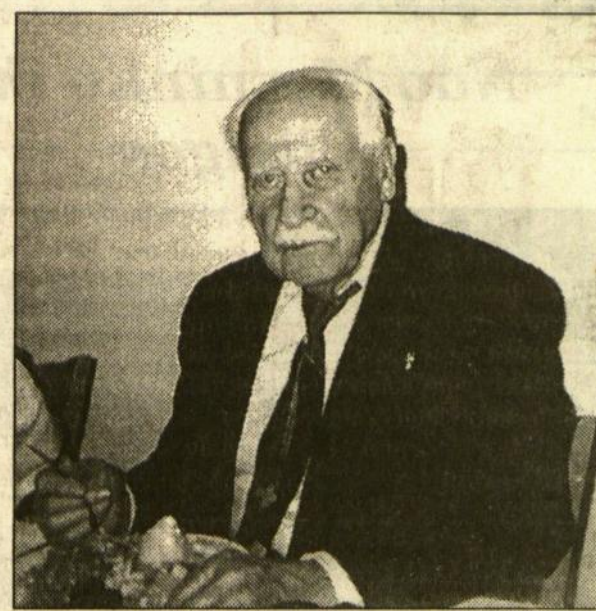
Dr. Česlovas Masaitis, mokslininkas, visuomenininkas, poetas ir rašytojas, jo 90 metų amžiaus sukakties proga, buvo pagerbtas Putname (CT), nors gyvena Thompson (netoli Putnamo), š.m. kovo 2 d. Pagerbimas vyko Marijos Nekalto Prasidėjimo seselių vienuolyne. Pagerbimą rengė giminaičiai Jurgis ir Violeta Balčiūnai, dr. Birutė Balčiūnaitė bei kiti giminės ir vienuolyno seselės.

Pagerbimas pradėtas Mišiomis vienuolyno koplyčioje. Mišias aukojo prel. Antanas Bertasius. Tuoj po Mišių pagerbimo dalyviai, daugiau kaip 40 žmonių, pakviesti į vienuolyno valgomąjį tėti pagerbimą ir vaišėms-pietums. Čia, dr. Juozui Kriaučiūnui vadovaujant, dalyviai sveikino su kaktuvininką, dėkojo už atliktus darbus, linkėjo geros sveikatos, pajėgumo tėti darbus ir veiklą. Kai kurie sveikintojai pasakė ilgesnį ar trumpesnį sveikinimą ir pagerbimo kalbą. Dr. Kriaučiūnas perskaitė savo parašytą sveikinimo odę, sveikino Lietuvių katalikų mokslo akademijos ir Alkos vardu; Jurgis Balčiūnas sveikino giminę ir profesiniu vardu; Juozas Giedraitis — Tautos fondo ir Krikščionių demokratų vardu; Stasė Cičienė — ateitininkų vardu; Juozas Rygelis — ateitininkų ir Lietuvių Bendruomenės vardu; Aldona Prapuolenytė — vietos meno ir vadybos mėgėjų vardu; ir seselių vyresnioji Paulė Savickaitė — vienuolyno ir vienuolijos bei „Neringos“ stovyklos vardu, ji dėkojo už nuolatinių rūpinimąsi ir paramą vienuolynui ir „Neringos“ stovyklai. Dar vienas sveikintojas, jubilato brolėnė Jurgis Masaitis, gyvenęs St. Peterburge (Rusijoje), dabar jau JAV, sveikino ir dėkojo už rūpinimąsi ir pagalbos teikimą giminėms. Malonus dalyvių bendravimas užtesė pietus-vašes.

Garbingo jubilato nueitas gyvenimo kelias ir veikla verta bent suglaustai prisiminti. Česlovas gimė 1912 m., kovo 2 d., Kaune. Mokslo pakopomis ėjo jau nepriklausomoje Lietuvoje ir 1932 m. baigė Biržų gimnaziją. Studijavo Vytauto Didžiojo universitete, Kaune, Matematikos-gamtos fakultete, studijas baigė 1937 m. Tuoj buvo pakviestas Astronomijos katedros laborantu, netrukus tapo asistentu. 1939-1941 m. buvo Kauno Jėzuitų gimnazijoje matematikos mokytoju. Nuo 1941 ligi 1944 m. universitete Matematikos-gamtos fakulteto asistentas.

1944 m. rudenį Česlovas su šeima atsidūrė Vokietijoje. Po kelių mėnesių, Vokietijai kapitulavus, visa šeima apgyvendinta DP stovykloje Regensburge, kur Masaitis buvo išrinktas lietuvių grupės vadovybės pirm. Stovyklą perkėlus į Scheinfeldą, tęsė su pertraukomis pirmininkavimą. Ten jam pavyko įdarbinti būrį lietuvių darbo kuopose, padėti amerikiečių igulose. Nuo 1948 m. jis buvo BALFo atstovas lietuvių švietimo reikalams Vokietijoje ir Muenchene įsteigto BALFo skyriaus direktorius. Tuo pat buvo ir VLIko tarybos narys.

1949 m. rudenį Masaicių šeima atvyko į JAV ir Česlovas įdarbintas 1950-1952 m. dėstyti matematiką bei astronomiją Nazareth kolegijoje, Louisville, KY. Po to metus dėstė matematiką Kentucky u-te, Louisville. Nuo 1953 ligi 1956 m. matematikos dėstyto-

Dr. Česlovas Masaitis.

jas Tennessee u-te. Knoxville, kur pasirodė ir po disertacijos apgynimo 1956 m. gavo daktaro laipsnį. Turėdamas doktoratą, rado pelningesnį ir įdomesnį darbą Balistikos tyrimų laboratorijoje Aberdeen MD, tuo pat laiku dėstė matematiką Delaware u-te. Tyrimo rezultatus skelbė profesionaliniuose amerikiečių žurnaluose. 1963 ligi 1972 m. buvo konsultantu ir dėstytoju Maryland u-to Medicinos mokykloje. 1971-1980 m. vyresnysis matematikos Biomedical laboratorijoje Aberdeen tyrimo institucijoje. 1990 m. tapo pensininku ir persikėlė gyventi į Thompson, į savo pastatytus namus, prie upelio užtvankos ežero.

Jubilatas yra trijų amerikiečių profesionalių draugijų narys: Amerikos matematikų draugijos ir sąjungos ir Nacionalinės geografų draugijos. Už darbus ir naujus patobulinimus buvo atžymėtas 1963, 1968 ir 1974 m., o 1970 m. apdovanotas Ordinance R. H. žymeniu.

Dr. Česlovas išgyveno dvi ypač skaudžias nelaimes: 1976 m. mirė vienintelė duktė, 1980 m. mirė žmona, abi palaidotos lietuvių vienuolyno Putname kapinėse.

Pensininku tapęs, jubilatas aktyviai įsijungė į darbus lietuviškuose baruose. Lietuvių katalikų mokslo akademijos Bostono (įskaitant ir Putname) židinio nariai išrinko jį pirmininku, netrukus jis tapo akademijos dalies Amerikoje reikalų vedėju, įsijungė į akademijos autonominio padalinio Alkos direktorius ir Alkos tvarkymą; tapo aktyviu lietuvių Bendruomenės apylinkės nariu ir porą metų buvo valdybos pirm.; buvo BALFo rėmėjas ir kelis metus buvo vienas direktorių, suruošė vieną direktorių suvažiavimą; Marijos

Nekalto Prasidėjimo seselių vienuolyno rėmėjai išrinko jį centro valdybos pirm. Rėmėjai ir valdyba dabar remia ir „Neringos“ jaunimo stovyklą. Masaitis yra abiejų garbės pirm. Jis buvo VLIko ir ALTo rėmėjas, jų veiklai remti per Tautos fondą aukojo ir aukoja žymias sumas; Krikščionių demokratų sąjunga paskyrė jį Amerikos Rytų krašto organizacijos vadovu, suruošė vieną suvažiavimą Putname. Jis yra ateitininkų veiklus darbuotojas, į savo namus sukviečia susirinkimus, pasirūpina ateitininkų sendraugių ir šeimų susibūrimais, pakviečia menininkus programoms atlikti. Jis stengiasi, kad lietuviai būtų informuoti apie Lietuvos padėtį tarptautiniu atžvilgiu, tuo reikalu, pvz., buvo pakviestas politologas dr. Štormas daryti pranešimą. Pats dr. Masaitis kviečiamas kalbėtoju ar paskaitininku lietuvių susibūrimuose, dažnai ir savo namuose sukviečia apylinkės lietuvių pabendravimų, kurių metu dažnai atliekamas meninis vaidybinis dalykas. Sunku būtų išvardinti jubilato veiklą ir teikiamą paramą lietuvių ir Lietuvos gerovei, bet užteks ir pateikto vaizdai susidaryti.

Jubilatas yra mokslininkas, publicistas, poetas ir rašytojas. Spaudoje reiškėsi Lietuvoje: *XX Amžiuje*, *Naujojoje Romuvoje*, *Židinyje*, *Kosmose*, *Gaičioje*; Amerikoje: *Drauge*, *Darbininke*, *Aiduose* ir kit., buvo *Lietuvių Enciklopedijos* bendradarbis. Parašė ir išleido dvi nostalgines, tėvynės ir Dievo meilės bei išgyvenimų, atsiminimų poezijos knygas ir monografiją *Aproksimacijos algoritmai*. Kartkartėmis jis kviečiamas į Lietuvos aukštąsias mokyklas praveisti koki kursą.

Juozas Kriaučiūnas

Buvo vadinama smuikininkų kalve

Iškiliausios pasaulyje smuiko muzikos profesores šlovę užsitarnavusi, Dorothy DeLay, sulaukusi 84 metų (dar 6 dienos ir būtų buvusi 85 m.), iškeliavo į Amžinybę (mirė 2002 m. kovo 24 d.).

D. DeLay gimė 1917 m. kovo 31 d. Medicine Lodge, Kansas. Jos abu tėvai buvo muzikos mokytojai. Nenuostabu, kad ir Dorothy smuikuoti pradėjo mokyti, būdama vos 4 metų. Metais po to vyko jos „rečitalis“ bažnyčioje!

Dorothy jau 16 metų. Dabar ji su smuiku „galynejosi“ Oberlin konservatorijoje, Ohio. Jos tėvai nelabai džiaugiasi, kad jai visas gyvenimas — tik smuikas. Jie pageidavo, kad ji, šalia smuiko, domėtusi kuo nors „praktiškesniu“. Ją per-

kelia į Michigan State universitetą. Bet ir ten, šalia „praktiškesnių“ dalykų, jos pagrindinis dėmesys buvo skirtas smuikui. Baigusi universitetą, persikelia į New Yorką, įstoja į prestižinę Juilliard muzikos mokyklą — smuiko klasę. Po kiek laiko, susidūrusi su buitinių stygių, išstoja iš Juilliard, pragyvenimą užsidirba, koncertuodama, smuikuodama restoranuose, Broadway teatru orkestruose. 1946 m. vėl grįžta į Juilliard, o metais po to jos rankose — baigimo diplomas.

Dorothy DeLay pedagoginiai sugebėjimai jos smuiko profesorių buvo anksti pastebėti.

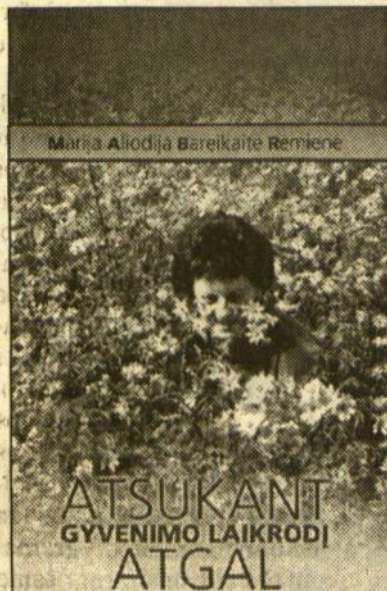
Nukelta į 4 psl.

Stasys Eidrigėvičius. „Užuolaida“.

Leidiniai

Nuo Musninkų iki Čikagos

vieną didelę raidę 'O'. Nustebusiai mamytė paaiškino, kad mokytojas be reikalo tokį darbą uždavė. Aš nebuvau tokia gudri".

Viena jautriausių bei dramatiškiausių (galbūt stipriausių) knygos vietų yra, kur autorė išsako savo sielos lūkesčius – siekti kažko aukščiau – jau išeivijoje, JAV. Bareikų šeima pasiėmė į ūkį vokiečių kilmės amerikietis ukinkas. Visi gavo darbo: tėvas – sodus vaismedžių priežiūrėti, motina su dviem dukromis – tavernoje svečius aptarnauti. O Marijos galvoj – minčių sūkurys: „Vakare sugrįždavom į savo kambarėlį ir klausdavom savęs: o kas toliau? Monotonija, kasdienybė, paviršutiniški plepalai su vietos ūkininkais, kurie ateidavo į taverną vakarais išgerti alaus ir rukiudami dalinosi dienos naujienomis. Tėtis džiaugdavosi, galėdamas vakare atsigulti poilsio, o mano širdis daužėsi iš skausmo. Mano žvilgsnis į gyvenimą jau buvo prasiplėtęs ir siela ištroškusi ko nors daugiau. Nei draugų, nei knygų, jokio ryškesnio blykstelėjimo.

Balandžio mėnuo. Šioje Illinois dalyje – jau tikras pavasario grožis. Žydi sodai. Vietos gyventojai ruošiasi šventei, kur paprastai renkama žiedų karalienė. Privaziavo svečių iš miesto. Šeimininkas paskolino savo raudoną 'Oldsmobil' su nuimamą stogą karalienei vežti. Mums buvo pats darbymetis: mamytė vos spėjo lėkštes plauti, sesutė aptarnauti stalus, o aš – vaišinti tavernoje jaunimą ir senimą. Taverna – tai kaimo užieiga, kaimiečių pramogų vieta. Aplinkui vyko šventė, o aš skendėjau nežinioje. Aplinkinis pasaulis man buvo svetimas, svetimi jo džiaugsmas. Ar kas mane supranta, kas užjaucia? Ir tai mano tokia ateitis? Tokia ta mūsų išsvajota Amerika? Ašaromis tvino akys, nemaciau pavasario grožio ir linksmybių. Nuolatinis laukimas kažko..."

Marijos ir jos šeimos išeivijoje kelias buvo skaudžiai akmenuotas. Ji vaizdžiai nusakė išvietintų asmenų gyvenimą Hanau stovykloje, Vokietijoje, kur buvo 3,600 lietuvių. Net apgyvendinti apgriautose kareivinėse jie ne nustoja vilties: steigia mokyklas, kursus, kuria ansamblius, mezgasi visuomeninė veikla. Gyvenimas verda.

„Aukso krašte“ Amerikoje Marija perėjo „gyvenimo mokyklą“. Jaunutė, jau išlaikanti tėvus, pradėjo dirbti „Campbel“ sriubos fabrike Čikagoje; „...tuomet mane pasiuntė lupiti svogūnų. Ten pirmos dvi dienos buvo tikras pragaras: nespėjau šluostyti nei akių, nei nosies, o svogūnai bėgo ir bėgo konvejerio juosta..."

Vėliau ji rado darbo fabrike, kur gamino spyruokles automobiliams (ten dirbo daugiau lietuvių: būsimasis operos solistas, būsimasis LR prezidentas, nemažai inžinierių). Kam teko Mariją pažinti, su ja bendrauti ar net dirbti, galėjo įsitikinti, jog tai gabi ir kūrybinga asmenybė, pasižyminti pareigingumu, organizuotumu, atsakomybės pajautimu, disciplina, kietu darbu. Todėl visai nestebina, jog ją įvertino amerikiečiai, ir ji dirbo daugel

1963 m. Marija Remienė (sėdi viduryje), Putnamo seselių rėmėjų vadovė, su modeliuotojomis: N. Vengriene, M. Kripkauskienė, A. Prapuolienyte, S. Olšauskienė, P. Vaitaitienė, E. Kučiūnienė, O. Baukienė ir M. Memėnaitė.

metų vienoje stambioje bendrovėje saskaitybės skyriuje vedėja, kurios žinioje buvo 15 pavaldinių.

Nepaisant to, kad visa Bareikų šeima buvo giliai religinga, tačiau dukters Irenos pasirinkimas stoti vienuolynan buvo sunkiai išgyventas: „...Kai Irena įėjo į laukiamąjį svečių kambarį, vilkėdama ilgą, sunkiu vilniniu juodu rūbą, ant galvos baltu ilgu velionu, tyli, aukšta ir labai sumenkusi, visi susikabinome ir verkėme be žodžių. Prieš išeidama iš kambario Irena ištarė: 'Tėveli, jūs mane taip užauginot, mokydamas melstis, myleti Dievą ir aukotis kilniems darbams! Mes supratome, kad jos apsisprendimas buvo tvirtas ir tas jos pasirinktas kelias tęsis tol, kol Viešpats pasišauks pas save'."

Marija buvo visada nepaprastai imli, smalsi, trokštanti daug pamatyti bei pažinti, siekti (nuolat įbedusi nosį į knygą – net per atostogas), energingai vykdyti bei veikti. Nelyginant stropiai „gyvenimo mokine“, jai didelį išpuolį padarė ir turėjo didelės įtakos žymioji Lietuvos ir išeivijos visuomenės veikėja Magdale-na Galdikienė: „Ji buvo mano inspiracija darbuose. Ji ragino eiti pirmyn, nenuleisti rankų, nepasiduoti kritikai, nepasisekimams."

Marija buvo pasinėrusi darbe, skautiškoje veikloje. Paciamė jos jaunystės žydėjime krito tragedija – ji išgyveno „pirmąjį lūžį“, kaip pati pavadino. Anot jos, „menkas džiaugsmas, jei juo nesidalinama". Ji susipažino su Dionyzu. Ji rašo: „1955 m. sujungėme savo likimus ir šventai pasižadėjome ištikimam gyventi Dievo akivaizdoje. Deja, šeimyninis gyvenimas nebuvo rožėmis klotas – santuoka truko tik 10 metų. Įsitikinau, kad vedybos – tarsi loterija ar sutartis. Jei vienas lauzo, kitas negali sulaikyti. Tačiau tikrovė neteikia patiesinimo. Nėra teisės guostis, kad ir kitiems taip atsitinka. Tėtis mane buvo įspėjęs: 'Jis tau duonos neuždribs'. Jo tėviška širdis norėjo išgelbėti nuo netinkamos draugystės. Priėmiau tikrovę tokia, kokia ji yra". Tai ir viskas. Asmeniškai užklausta, kodėl taip šykščiai apie šeimos gyvenimą, ji atsakė trumpai (bet be jokio kartelio): „Blogo norečiau minėti, o gero noretčiau ką rašyti!"

Visi, kurie rašo atsiminimus, niekada nepripažįsta savo klaidų. Tik ne Marija. Pačioje savo visuomeninės

veiklos pradžioje, kai ji buvo tokia „žalia“, dar neprityrusi, padarė klaidą – vieno renginio programoje neįdėjo kompaniatoriaus nuotraukos. Tas atėjęs, pavartęs programą, žybt jį ant pianino, o pats švyst pro duris namolia... Kiek atsiprašinėjimo, vargo ir bėdos (net finansinės) jaunai veikėjai, kol viskas išsprendė gerai. Pamoka buvo sunki, bet tokios klaidos niekad ji daugiau nebeįkartojosi. Ir nors eina gyvenimo keliu su šypsena, optimistiškai, apsiginklavusi nuostabiai kantirbe, taktu, gerbama kitų įsitikinimu, bet... ar visi jai atsilieja tuo pačiu? Vargu!

Širdis virpa ir pulsas smarkiai plaka, skaitant apie jos pirmą kelionę į Lietuvą dar sovietmečiu. Tada ji neturėjo lėšų (pardavė kailinį apsiaustą ir gyvybę draudimą), bet sugebėjo sukaupti 800 dol. Vežė dovanas giminėms, maldaknyges ir rožinius vienuolėms. Rožinius užsidojo ant kaklo vietoj karolių. Po 4-5 val. Maskvos muitinėje laimingai prasmuko (bet kiek baimės būta ir rožinių sukalbėta!). Kitu atveju, jau vėlesniais laikais, vežė iš Lietuvos mikrofilmą su *Katalikų Bažnyčios kronikos* medžiaga. Dvi vienuolės prieš pat skrydį į oro uostą atvežė „lauktuvių sesutei ir tėveliams" – paketėlių saldinių. Marija suprato, ką reiškė išėjimas „nevašinti draugų ir pažįstamų". Namie sesutė Margarita, išvynojusi porą saldinių, rado mikrofilmus.

Nebūstantiom spalvomis ryškiai M. Remienė piešia savo tėvo portretą: labai pamaldus šeimos galva, patriotas, labdaringos širdies Lietuvos ūkininkas, apščiui išjungęs į visuomeninę veiklą Musninkuose, ilgus metus buvo viršaitis. Sunkiai dirbdamas JAV, visą savo algą, o vėliau pensiją siųsdavo Lietuvon. Vis ruošdamasis sugrįžti tėviškę, nuolat kartojė: „O visgi čia geriau kaip Sibire". Marija, labai artima tėvui, paveldėjo iš jo gylų tikėjimą, meilę Lietuvai, labdarą ir visuomeniškumą. Išskridusi iš šeimos lizdo, kur buvo dosniai duodama (padvėse gyvulus – Jonas Bareika atskuba pagalbon; sudegė kaimynui tvartas – ir vėl Bareika tiesia pilną ranką), Marija įpratė nuo ankstyvos jaunystės duoti, ne imti. Tai buvo jos gyvenimo credo! Kažkoks išmintingumas yra pasakęs: „Labdara yra širdies dorybė, ne rankų!" Marija, kuri tėvui mirus turėjo skolintis laidotuviams, šiuo metu, būdama

vieniša pensininkė, Musninkų bažnyčiai (savo tėvų atminimui) 2000 m. paskyrė per 40,000 dol. Tautos fonde įsteigė laikraščio XXI amžius fondą, įnešdama keletą tūkstančių dolerių. Ji „išdukrino" dvi mokyklas Lietuvoje – Musninkų Širvintų rajone ir Bijutiškių Molėtų rajone (irgi per TF). O kur dar daug kitų dovanų! Už nuopelnus, pagalbą bei finansinę paramą partizanams 1998 m. rugsėjo 5 d. Marija Remienė buvo apdovanota „Lietuvos pasipriešinimo dalyvių kryžium", kurį gauna tik partizanai.

Marija net ketveriais metais anksčiau išėjo pensijon, kad galėtų globoti tėvus, pasiėmusi juos pas save. Savo mamą – našlę (90 m.) visur kartu vežiojosi – ar svečiuosna, ar į renginius, net susirinkimus. Įsikibusi dukrai į parankę, ji sakydavo: „Aš esu tavo rankinukas".

Gan ilgokame skyriuje „Lietuvių fondas – išeivijos ramtis" M. Remienė duoda optimistišką vaizdą ir iškelia fondo reikšmę. Per 24 metus veidovė čia ji perėjo visus „aukštus": buvo valdybos pirmininkė, pelno skirstymo komisijos pirmininkė, tarybos pirmininkė, o dabar – garbės komitete ir taryboje narė su emerito titulu.

M. Remienė savo veikime tokia šakota: visuomeniniame, kultūriniame, labdaros, spaudos, jog ji negalėjo būti nepastebėta ir neįvertinta. Ir štai 1996 m. rugsėjo 22 d. ji buvo apdovanota popiežiaus Jono Pauliaus II medaliu „Pro Ecclesia et Pontifice" (išeivijoje juo apdovanotos tik kelios kitos: Maria Rudienė, Jadvyga Damušienė, Aldona Janacienė ir Elvyra Narutienė). Neliko M. Remienė nė amerikiečių šešelyje. Jie atkreipė dėmesį į jos atsidavusią veiklą ir 1998 m. balandžio 24 d. įtraukė į prestižinį tautinį 'Who's Who'.

Marijos Remienės draugystė su *Draugu* prasidėjo prieš beveik ketvirtąjį šimtmečio. Ji yra tikra dienraščio sirgalė – dieną naktį rūpinasi jo gerove bei ateitimi. Knygoje ji papasakoja ir apie dienraščio nuėitą daugiau kaip 90 metų kelią. Plačiau pasidžiaugia kūrybinga vyr. redaktore Danute Bindokiene, kuri „dirba už tris". Neaplenkia viso *Draugo* štabo, pamini *Draugo* fondo įsteigimą (ji buvo pirmoji narė su 500 dol. įnašu, o dabar garbės narė su 3,200 dol.).

Aloyzas Baronas pavadintų šią knygą pažintine – čia daug žinių apie išvietintus lietuvius bei jų veiklą Vokietijoje, vėliau – išeivijoje; čia, it veidrodis, atspindimi įvairių lietuvių organizacijų siekiai padėti Lietuvai. Per visą knygą raudona gija eina tėvynės meilė, pasiaukojimas jai. Paminėti asmenys, kurių širdyse spingso tauraus žmoniškumo ugnelė. Vietomis M. Remienės žodžiai perlengv kuklūs, ne viską pasako, bet tarp eilučių galima pajusti, jog daug dirbta, svajota, siekta, kurta, padėta, mylėta ir kentėta. Vienas filosofas yra pasakęs: „Įstatymai miršta, knygos – niekad!" Su šia knyga Marija Alodija Bareikaitė Remienė pastatė amžiną paminklą (nerūdijantį, nebyrantį) savo tėviškei Musninkams, savo tėveliams bei sesutei ir pati sau!

Stasė E. Semėnienė

SMUIKININKŲ KALVĖ

Atkelta iš 3 psl.

Jai tik gavus Juilliard muzikos mokyklos baigimo diplomą (baigė Ivan Galamian smuiko

Tai dar vienas skaidriai žėrintis gintaras

Plačiajame pasaulyje randasi didelis skaičius žmonių pasireiškiančių su skirtingais pomėgiais. Vieni domisi filatelija ir renka pašto ženklus, antrus „gundo" numizmatika – jie „medžioja" įvairias monetas, kiti dairosi senų „Comic" knygelių, sportininkų kortų ir pan. Tuo tarpu netoli nuo New Yorko miesto, tik pervažiavus George Washington tiltą, New Jersey valstijoje gyvenancio muz. Vytauto Stroliaus „nikis" – diskografija. V. Strolia sako, kad žodis „nikis" esąs prof. Igno Končiaus naujadaras, reiškias „Inikti" = „įprasti".

Danutei Petrauskaitei kalbinant V. Strolią (*Kultūros barai*, 1995 m. nr. 2), sustojus ties žodžiu „diskografija", kurio lietuviškose enciklopedijose ji neužtikusi, V. Strolia aiškina: „Pats žodis diskografija ne vakar atsiradęs. Prieš daugelį metų, mano studijų laikais, muzikos istorijos vadovėliuose po kiekvieno skyriaus būdavo pridėta bibliografija ir diskografija, t.y. tai temai rekomenduojama literatūra ir muzikos pavyzdžiai gramofono plokštelėse. Diskografija nuo paprasto komercinio katalogo skiriasi tuo, kad joje būna sužymėti ne tik autoriai bei atlikėjai, bet ir leidėjai, dailininkai, fotografai, anotatoriai, leidimo ir metai, ir vieta, plokštelės greitis bei dydis, spaudos atsiliepiamų nuorodos ir dar kitos smulkmenos".

Tas „nikis" iš V. Stroliaus pareikalavo nepaprasto pasišventimo, veržlumo, energijos, laiko, o ir ištelių ilgų metų, didelių pastangų dėka, dabar pas jį yra sukaupta pats didžiausias, keturiuose kontinentuose, išeivijoje išleistų lietuviškų plokštelių rinkinys – apie 1,140! Šalia to, jis yra savininkas ir didžiausio lietuviškų diskografijos vadyno, turinčio per 5,000 pozicijų.

Diskografiją yra paruošęs įvairiomis formomis. 1982 m., minint Maironio 50-tą mirties sukaktį, buvo paruošęs diskografiją *Maironis lietuviškose gramafono plokštelėse*, 1987 m. Lietuvos krikšto jubiliejus

proga – *Religinė muzika lietuviškose plokštelėse* „V. Jakubėnas lietuviškose plokštelėse, J. Kačinsko diskografija, M. K. Čiurlionio muzikos kūrinių diskografija ir kit.

Jau prieš kelis metus teko nugirsti, kad M. K. Čiurlionio muzikos kūrinių diskografija rengiamasi išspausdinti. Ilgokai reikėjo palaukti. Tačiau nugalėjus visas su leidimu susijusias kliūtis, knyga M. K. Čiurlionio diskografija, pažymėta 2001 m. išleidimo data, jau puikuojasi Lietuvos knygynų lentynose.

— Šiuo leidiniu, — sako knygos autorius Vytautas Strolia, — buvo bandoma suvesti visus M. K. Čiurlionio muzikos įrašus į vieną bendrą sąrašą — visuotinę M. K. Čiurlionio diskografiją. Joje suregistruoti visi pasaulyje išleisti tiraziniai Čiurlionio muzikos įrašai, Čiurlioniui dedikuoti ar jo muzikos inspiruoti kitų autorių kūrinių.

Knyga padalinta į dvi pagrindines dalis. Pirmojoje dalyje pateikta visi Čiurlionio muzikos kūrinių ir jų atlikėjų. Antrojoje dalyje — tirazinių garso įrašų metrika chronologine jų pasirodymo tvarka.

Puikiai išleistoje 262 psl. knygoje telpa ir keletas muzikinių ansamblių, muzikų, Čiurlionio muzikos įrašų plokštelių bei CD ir kasetių viršelių, nuotraukų.

Knygos gale — plati įrašų diskografinės metrikos rodyklė. Visiems, kurie tik domisi Čiurlionio muzika, o ypač muzikologams, šis leidinys bus nepamainomas žinių šaltinis.

M. K. Čiurlionio diskografija tai dar vienas skaidriai žėrintis gintaras Čiurlionio muzikos kūrinių karūnoje!

Vytautas Strolia. M. K. Čiurlionio diskografija. Redaktoriaus Darius Kučinskas. Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas.

P. Palys

klase), susilaukusi pasiūlymų ir kelių muzikos mokyklų, kaip asistentė, smuiko muziką dėstė Henry Street Settlement, Sarah Lawrence College ir Juilliard muzikos mokyklose. Pedagoginis darbas jai daugiau patiko, negu siekti koncertinės pianistės karjeros.

Tik 1970 m. Juilliard Dorothy savarankiškai pradėjo vadovauti smuiko klasei. Ten ją lydėjo stulbinanti sėkmė.

Netrukus jos vadovaujama smuiko klasė pradėjo vadinti smuikininkų solistų „kalvę". Toje „kalvėje" per dvi generacijas buvo „nukalta", arba apšifuota, didelis skaičius pasaulines aukštumas iškilių smuikininkų, kaip Perlman, Midori, Chang, Salermo-Sonnenberg, Gil Shaham, Cho-Lian Lin.... Kiti tapo garsių orkestrų koncertmeisteriais ar orkestrų nariais. Dar kiti sudarė ir vadovauja garsiems smuiko kvartetams (Juilliard, Tokio, Cleveland), o pačiame Juilliard profesoriauja 14, toje mokykloje, jos buvusiu studentų.

Šioje vietoje malonu pažymėti, kad ir dabartinis Lietuvos pažiba, koncertinis smuikininkas Vilhelmas Čepinskis yra Dorothy DeLay paruoštas.

Dorothy DeLay